

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/79901> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Yannuar, N.

Title: Bòsò Walikan Malangan : structure and development of a Javanese reversed language

Issue Date: 2019-10-24

Nederlandse samenvatting

Bòsò Walikan Malangan, ‘omkeertaal in de stijl van Malang’, is een praktijk in het Javaans van Malang waarbij woorden worden omgekeerd. Het Walikan incorporeert de omgekeerde woorden, die oorspronkelijk afkomstig zijn uit het Javaans van Malang, het Indonesisch van Malang, Arabisch, Engels en andere talen, in een Malangs-Javaanse structuur.

Het voornaamste doel van deze dissertatie is het beschrijven van de structuur en ontwikkeling van het Walikan. Allereerst wordt het Walikan besproken vanuit het perspectief van jongerentalen, om zo vast te stellen op welke punten het overeenkomt met dan wel afwijkt van andere jongerentalen. Vervolgens onderzoek ik de fonologie en fonotaxis van het Javaans van Malang en het Indonesisch, als basis voor het bespreken van de omkeerregels en het fonologische systeem van het Walikan. Ten derde wordt de sociolinguïstische variabiliteit tussen de verschillende seksen en leeftijdsgroepen verkend. Ten slotte wordt de nog altijd grote populariteit van het Walikan en de media en publieke ruimte besproken. Door te kijken naar de huidige situatie van het Walikan kunnen er ook conclusies getrokken worden over de toekomst ervan. Deze punten zullen hieronder worden toegelicht.

De status van het Walikan

Tijdens het verkennen van de eigenschappen van het Walikan middels het concept van jongerentalen, heb ik het Total Linguistic Fact framework van Silverstein (1985) toegepast om de vormen, praktijken en ideologie van het Walikan te begrijpen. Net als in de meeste jongerentalen, worden de vormen van het Walikan gekenmerkt door linguïstische manipulatie, in dit geval fonolo-

logische en semantische manipulatie. De fonologische manipulatie bestaat uit het volledig omkeren van de fonemen van elk woord. De omkering is grotendeels conform de fonologie en fonotaxis van het Javaans van Malang en van het Indonesisch, met sporadische afwijkingen die de fonotactische regels van beide brontalen overtreden. De semantische manipulatie is de betekenisverandering in bepaalde woorden, wat aangeeft dat het Walikan geen speeltaal is die gebaseerd op een vast sjabloon.

Om Walikan te spreken, kan men zoveel geaccepteerde omgekeerde woorden als men wil gebruiken in een structuur van het Javaans van Malang. Niet ieder woord in een uiting hoeft te worden omgekeerd; het is genoeg om ze zo nu en dan te gebruiken. Vloeiendere sprekers gebruiken meer omgekeerde woorden in hun spraak. In het geval van bestaande omgekeerde vormen of synoniemen afkomstig uit verschillende taalbronnen, is het nodig om de semantische en sociale waarde in te schatten om te weten welke van deze alternatieven het meest passend is voor bepaalde situaties of geadresseerden.

Woorden uit andere Javaanse dialecten zijn verboden in het Walikan. De status van andere dialecten wordt binnen de taalgemeenschap beschouwd als enigszins lager dan die van het Javaans van Malang. Met uitzondering van bepaalde gelexicaliseerde uitdrukkingen, zoals ANAMID 'waar', worden affixen en bezittelijke voornaamwoorden niet omgekeerd, maar in plaats daarvan toegevoegd aan een omgekeerde woordstam.

Aangetoond wordt dat het Walikan zich als taalpraktijk heeft ontwikkeld vanuit een geheim jargon, om een gedeelde identiteit te markeren; mensen beschouwen het als een embleem van identiteitsconstructie. Heden ten dage worden woorden uit het Walikan breder gebruikt, zelfs door mensen die zelf geen Walikan of Javaans van Malang spreken. Ook in jongerentalen in Europa en Afrika zijn dit soort processen geobserveerd (Kießling and Mous 2004; Nortier and Dorleijn 2013).

De ideologie van het Walikan is verschoven, in lijn met sociale veranderingen. In het begin waren er elementen te onderscheiden van Halliday's (1976) anti-taal, maar in de daarna volgende decennia kreeg het voet aan de grond onder de jeugd, vooral onder studenten, musici en voetbalsupporters. Net als het Gaul (Smith-Hefner 2007), spreekt ook uit het Walikan een afwijzing van sociale hiërarchie. Op lokaal niveau is het mainstream geworden.

Omkering en fonologie

Fonologie van het Javaans van Malang en het Indonesisch

De plofklanken in het Javaans van Malang en het Indonesisch zijn akoestisch stemloos. Het zijn zware plofklanken die gevolgd worden door geademde (breathy) klinkers, tenzij ze zich in geprenasaliseerde positie bevinden. Wanneer ze op de laatste plek van de woordstam staan, verschijnen ze als hun lichte tegenhanger. De glottisslag [ʔ] verschijnt in zowel het Javaans van Malang als het Indonesisch van Malang als de realisatie van /k/ op de laatste plek van de woordstam en van het woord.

De klinkers in het Javaans van Malang en het Indonesisch hebben, met uitzondering van de schwa, allofonen die worden geconditioneerd door de segmenten waardoor ze gevolgd worden. Ze hebben dezelfde distributies, met uitzondering van de lage middenklinker /a/ aan het eind van het woord in het Javaans van Malang, die [a] blijft en niet wordt gerealiseerd als [ɔ], zoals historisch wel het geval was in het Javaans van Malang. De splitsing van [a] en [ɔ] in verschillende fonemen zou veroorzaakt kunnen zijn door taalcontact met het Indonesisch van Malang.

De lettergrepen van het Javaans van Malang en het Indonesisch hebben over het algemeen één medeklinker in de onset en de coda, en één klinker in de nucleus. Echter zijn er tot wel drie medeklinkers toegestaan in de onset van een lettergreep, zowel in de eerste als in de middelste positie van de woordstam. Medeklinkerclusters kunnen niet voorkomen in de laatste positie van de woordstam, behalve in recente leenwoorden. De homorganische medeklinkerclusters in de middelste positie van de woordstam worden in het Javaans van Malang en het Indonesisch niet gescheiden door lettergreepgrenzen.

Omkering en fonologie van het Walikan

Het omkeren van woorden in het Walikan geschiedt voornamelijk volgens de 'Total Segment Reversal rule', waarbij de segmenten of fonemen van een woord in hun totaliteit worden omgekeerd en opnieuw gestructureerd. Om welgevormde onsets en coda's te vormen in de omgekeerde woorden, worden er soms processen toegepast als klinker- en medeklinker-insertie, klinker- en medeklinker-deletie, clustersimplificatie en verwisseling van klinkers of me-

deklinkers.

Gedurende het proces van omkering wordt de onderliggende vorm omgekeerd conform de fonologische en fonotactische regels van het Javaans van Malang en het Indonesisch. Het fonologische systeem van de brontaal is van toepassing in het Walikan. De zware plofklanken in de eerste positie van het woord worden lichte plofklanken wanneer ze worden omgekeerd en zo in de laatste positie van het woord terechtkomen. Ook de allofonische alternantie tussen /k/ en [ʔ] komt voor in het Walikan. De homorganische medeklinkerclusters in de middelste positie van de woordstam blijven intact, wat aan toont dat ze tautosyllabisch zijn in het Javaans van Malang en het Indonesisch, d.w.z. deel uitmaken van één enkele lettergreep. Sommige woorden in het Walikan vertonen echter tekenen die suggereren dat sprekers niet langer strikt de allofonische patronen tussen /e/ ~[ɛ] en /a/ ~[ɔ] volgen. Dit wijst erop dat er een fonologische verandering aan de gang is in het Javaans van Malang en het Indonesisch.

Soms heeft eenzelfde woord meerdere omgekeerde vormen omdat sprekers de omkering lijken te baseren op de schrijfwijze van het bronwoord. Maar belangrijker nog is het feit dat omkeertalen bedoeld zijn om af te wijken van de regels, en dat interne variatie dus te verwachten is.

Sociolinguïstische variabiliteit in het Walikan

Het Walikan wordt gebruikt onder verschillende geslachts- en leeftijdsgroepen. Mannelijke sprekers vertonen meer zelfverzekerdheid dan vrouwelijke sprekers wanneer gevraagd wordt naar hun mate van vloeiendheid. Bovendien worden de woorden en uitdrukkingen met negatieve sociale connotaties meer gevonden in het mannelijke domein.

Tussen de leeftijdsgroepen zijn fonologische verschillen te zien in de manier waarop de omgekeerde vormen worden gebruikt. Oudere sprekers neigen ernaar de conformeren aan de fonologie en fonotaxis van het Javaans van Malang en het Indonesisch. In sommige gevallen maken ze ook gebruik van oudere spellingswijzen. Jongere sprekers zijn de meeste dynamische groep, aangezien ze ook nieuwe vormen toevoegen en creëren, of woorden uitspreken op nieuwe manieren, die onbekend zijn bij oudere sprekers.

Deze verschillen laten ook zien dat het gebruik van het Walikan geen statische praktijk is; oudere sprekers kunnen het nog altijd spreken, maar het

zijn de jongere sprekers die deze hedendaagse vorm van het Walikan sturen, door voorop te lopen met innovatieve en frequente vormen.

Het Walikan bestaat al decennialang en wordt nu gebruikt onder verschillende leeftijds- en geslachtsgroepen. Gezien het feit dat het Walikan niet langer beperkt is tot jongere sprekers, kan het nu beschouwd worden als een ‘urban language’ of stedelijke taal (Rampton 2015). Zowel de oudere als de jongere generatie zien het Walikan als een informele of alledaagse vorm van het Javaans van Malang, die lokale trots, solidariteit en regionale identiteit in zich kan dragen.

De toekomst van het Walikan

Waar het Walikan vroeger een orale linguïstische praktijk was, wordt het nu breed gebruikt in verschillende media. Het heeft zich uitgebreid van een gesproken naar een geschreven medium, van interactie binnen een groep naar openbare communicatie, en van offline naar online platforms.

Het Walikan heeft gezorgd voor meer couleur locale in het talige landschap van Malang. Tegelijkertijd laat het zien dat lokale (stedelijke) talen naast elkaar kunnen bestaan in het talige landschap van Indonesië, zij aan zij met Standaard Indonesisch en andere gevestigde lokale talen.

De veranderingen en ontwikkelingen die gevonden zijn in de domeinen van het Walikan hebben ook veranderingen veroorzaakt in de aard van de taal zelf, van een sterke conformiteit aan de Javaanse fonotaxis tot meer innovatieve strategieën die het breken van fonotactische regels toestaan. Echter, de Walikan vormen in de geschreven media houden zich nog altijd aan de fonotaxis, omdat ze sociaal geaccepteerd moeten zijn om goed ontvangen te worden. Zodoende wordt de standaard bepaald door informele consensus binnen de taalgemeenschap. Het Walikan bestaat reeds meer dan vijf decennia, en zal nog decennialang blijven bestaan. Of het Walikan zal overleven en levensvatbaar zal blijken ligt in handen van de sprekers, die zullen moeten doorgaan met het onafhankelijk gebruiken ervan. Ook de autoriteiten kunnen het gebruik van het Walikan aanmoedigen, al zal het waarschijnlijk vooral gebruikt blijven worden in informele domeinen.

Richtingen voor verder onderzoek

De analyse van de structuur van het Walikan in deze dissertatie is voornamelijk gebaseerd op het lexicon en de interne structuur van de woorden. De resultaten laten zien hoe de fonologie en fonotaxis van het Walikan het Javaans van Malang en het Indonesisch zowel volgen als ervan afwijken. De focus op de fonologie van de twee taalsystemen resulteert tevens in een grondige beschrijving die bijdraagt aan de beschrijving van Javaanse dialecten.

In de beschrijving van het Javaans van Malang en het Indonesisch, heb ik benadrukt dat het onderscheid tussen retroflexe en niet-retroflexe medeklinkers aan het verdwijnen is, net als in andere variëteiten van het Javaans (Villerius 2019; Zen 2019). Het zou kunnen dat deze verandering in het geval van het Javaans van Malang het gevolg is van tweetaligheid met het Indonesisch, in combinatie met sociale, geslachts-, en leeftijdsgebonden factoren. Het is van belang dat toekomstig onderzoek wordt opgezet met het oog op een beter begrip van deze wijdverbreide manifestatie van taalverandering.

De zware plofklanken in de positie aan het eind van het woord worden geneutraliseerd in het Walikan. Dit is in lijn met de bevindingen in een akoestische studie door Vander Klok et al. (2018), over de manier waarop tweetalige Midden-Javaanse sprekers plofklanken aan het eind van het woord produceren in het Javaans. Voor toekomstig onderzoek zou het interessant zijn om een gelijksoortig type onderzoek uit te voeren onder Walikan sprekers. De meeste sprekers van het Walikan zijn op zijn minst tweetalig, te zien aan de manier waarop ze woorden uit het Javaans van Malang en het Indonesisch gebruiken in de omkeringen. Zodoende zou een dergelijke studie ook meer licht kunnen werpen op de rol van linguïstische beïnvloeding of interferentie-effecten in de manier waarop sprekers omgaan met zware en lichte plofklanken.

Een van mijn bevindingen over de fonologie van het Walikan is dat de allofonische patronen tussen /e/ ~[ɛ] en /a/ ~[ɔ] niet consequent gevolgd worden door sprekers van het Walikan, wat erop zou kunnen wijzen dat er een verandering aan de gang is in het Javaans van Malang onder invloed van het Indonesisch. Toekomstig onderzoek zou zich kunnen richten op het verkennen van eventuele taalverandering, door te kijken naar meer Oost-Javaanse en Indonesische data.

Andere potentiële onderzoeksrichtingen liggen in het domein van de informele, stedelijke jongerentalen. Het zou goed zijn om in de toekomst een systematische manier te ontwerpen om Walikandata van internet of digitale media te verzamelen. In mijn corpus zit ook internetdata die ik heb verzameld door verschillende websites en fora af te gaan, maar ik heb hierbij geen speci-

fieke dataverzamelmethode gehanteerd waardoor ik het gebruik van een bepaalde variëteit op het gehele internet kan beschrijven. Mijn doel was het verzamelen van een groot corpus van online Walikanwoorden, en het observeren van zowel de sprekers als het gebruik ervan. Toekomstig onderzoek zou zich kunnen richten op een specifiek digitaal communicatiemiddel en bekijken hoe sprekers communiceren in het Walikan. De relatie tussen een stedelijke taal en digitale communicatie is van belang voor onderzoekers binnen sociolinguïstiek, mediastudies, communicatiestudies en studies over digitale geletterdheid.

Daarnaast is het aan te bevelen om een grotere dataset van het Walikan of andere informele, stedelijke jongerentalen in Oost-Java en Indonesië aan te leggen. Deze dataset zou ook data van het platteland kunnen bevatten, die tot nog toe vaak niet wordt meegenomen in onderzoek naar informele talen. Zo komen de meeste van de sprekers in mijn Walikan corpus bijvoorbeeld uit het stedelijke gebied van Malang. In de toekomst zou de toevoeging van sprekers van het platteland de beschrijving van het Walikan verrijken.

Deze dissertatie levert een bijdrage aan de beschrijving van informele, stedelijke jongerentalen in Zuidoost-Azië, talen die tot op heden nog weinig beschreven zijn, ondanks hun opkomst in de gehele regio (Djenar 2015; Hoogervorst 2015).

